

DIFERENCOVANÁ VÝUKA JAKO CESTA K ŽÁKOVSKÉ PARTICIPACI

DIFFERENTIATED INSTRUCTION AS A WAY TOWARDS STUDENT PARTICIPATION

Navrátilová Jana

Klíčová slova: vnitřní diferenciacie, žákovská participace, výuková komunikace, druhý stupeň ZŠ, případová studie

Key words: ability grouping, student participation, classroom communication, lower secondary school, case study

Příspěvek je součástí širšího projektu zaměřeného na problematiku vnitřní diferenciacie. Jednalo se o případovou studii základní školy využívající etnografického designu. Tento příspěvek je věnován deskripci žákovské participace. Jedná se o jedno z prvních dílčích témat, které vyvstalo z intenzivního sběru dat. Cílem příspěvku je ukázat, jakým způsobem se vybraní žáci zapojují do výukové komunikace v diferencované a nediferencované výuce. Navazujícím cílem je popsat, jak si své komunikační chování tito žáci vysvětlují.

Zastřešujícím tématem příspěvku je problematika rovných vzdělávacích příležitostí. Vzhledem k vysoké diferenciaci a selektivitě českého vzdělávacího systému není jednoduché tohoto požadavku dostát. Nejdiskutovanějším prvkem vnější diferenciacie jsou již kontroverzně přijímána víceletá gymnázia. Způsob, jak oslabit důvody k vnější diferenciaci nabízí diferenciacie vnitřní (ability grouping). V rámci tohoto konceptu se žáci rozdělují do skupin dle výkonnosti (silnější/slabší) pouze na vybrané předměty, po většinu dne se vzdělávají společně (srov. Greger, 2004; Prast et al., 2018). Z těchto důvodů bývá vnitřní diferenciacie považovaná za zlatou střední cestu mezi možnostmi diferencovat a vzdělávat žáky pospolu. Některé výzkumné nálezy ovšem uvádějí, že ne všichni žáci mají stejné podmínky ke vzdělávání. Např. žáci ze silnější skupiny častěji participují na výukové komunikaci než žáci ze slabší skupiny, více se hlásí a učitelé je častěji vyvolávají (srov. Gamoran et al., 1995; Seidel, 2006).

Příspěvek je koncipovaný jako dílčí případová studie (embedded sub-case), která využívá etnografického designu. S ohledem na cíle příspěvku byly stanoveny dvě výzkumné otázky: 1) Zda a jakým způsobem se proměňuje žákovská participace v diferencované a nediferencované výuce? 2) Jakým způsobem žáci odůvodňují své odlišné komunikační chování v obou typech výuky? První výzkumná otázka je zodpovězena prostřednictvím kvantitativní analýzy žákovské participace. Druhá výzkumná otázka je zodpovězena prostřednictvím kvalitativní analýzy párových rozhovorů se žáky.

Ukazuje se, že žáci výrazně častěji participují v diferencované výuce. Participace vzrostla o více než 100 %, což převyšuje přirozený nárůst participace způsobený polovičním počtem žáků v diferencované výuce. Žáci z obou skupin (silnější/slabší) potvrzují, že jsou komunikačně aktivnější v diferencované výuce, avšak svoje komunikační chování zdůvodňují odlišně. Jediné, v čem se obě skupiny žáků shodují, je skutečnost, že jim výuka v menším počtu zajistí příležitost se do komunikace zapojit. Pokud se tedy žáci hlásí, nepřijde jejich úsilí vniveč.

Abstract: The aim of this paper is to analyze student participation in within-class ability groups and in heterogeneous classrooms without ability grouping. The main theoretical background is focused on educational inequalities. Special attention is being paid to ability grouping. Research which is focused on tracking, has proved that students assigned to different groups don't have the same learning opportunities. Pupils who are allocated into high track learn more than the pupils who are assigned in low tracks. The outcome using within-class ability grouping is unknown. Quantitative analysis of student participation shows that pupils participate much more in a within-class ability grouped education. Qualitative analysis of friendship dyads with pupils confirms this outcome, but reasoning by pupils from high ability group and low ability group varies.

Literatura/References:

- Gamoran, A., Nystrand, M., Berenends, M. & LePore, P. C. (1995). *An organizational analysis of the effects of ability grouping*. American Educational Research Journal, 32(4), pp. 687–715.
- Prast, E. J. et al. (2018). *Differentiated instruction in primary mathematics: Effects of teacher professional development on student achievement*. Learning and Instruction, 54, pp. 22–34.
- Seidel, T. (2006). *The role of student characteristics in micro teaching-learning environments*. Learning Environments Research, 9(3), pp. 253–271.